

L'acolliment en família extensa

El paper de l'educador social

Francesc Frigola i Esteve

PID_00192525

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. L'acolliment familiar	7
1.1. La família. Una construcció cultural. Evolució	7
1.2. Història de l'acolliment familiar. Els infants atesos pels altres ...	8
2. Aspectes legals	11
3. Els pares dels infants. Situacions que porten al desempament	13
4. Els infants	15
4.1. La preparació de l'infant per a l'acolliment	16
4.2. L'acoblament	17
5. Estudi de les famílies	19
5.1. L'estudi previ a l'acolliment	19
5.2. L'estudi dels acolliments de fet	20
5.3. La formació de les famílies	21
6. Consideracions entorn de l'acolliment en família extensa	23
7. La convivència. Treball de seguiment	27
8. El paper de l'educador social	30
Resum	33
Bibliografia	35

Introducció

La criança dels infants sempre ha estat un assumpte cabdal en l'organització de les societats humanes i les modalitats en què ho han assumit han estat prou variades. És un fet que es produeix a la societat occidental i històricament de manera recent que la família tradicional quedi reduïda a la parella parental i als seus descendents. Es perden les funcions que tradicionalment exercien els avis, oncles o padrins i aquesta responsabilitat és ara dipositada de manera exclusiva en els pares.

Al mateix temps comencen a aparèixer noves figures de suport en la criança: l'escolarització obligatòria, les cangurs, les escoles bressol o les organitzacions de lleure. I de nou els avis, tot i que amb unes funcions diferents de les de temps anteriors. L'antic suport familiar és substituït per l'actual suport social.

De sempre, però, hi ha hagut infants dels quals s'han responsabilitzat altres familiars, bé per absència, bé per incapacitat dels pares, amb el suport de la resta de l'entorn familiar.

Actualment, i sobretot quan són avis que acullen als nés, la manca de suport familiar es posa en joc. I si les formes de suport social no ocupen aquest lloc, és quan tot plegat es torna més difícil.

En aquest text parlaré de les formes actuals de l'acolliment en família extensa d'infants desemparats en què aquest suport s'ofereix a partir d'un sistema de protecció en el qual intervenen diferents professionals, entre ells, l'educador social.

Objectius

Amb la lectura d'aquest mòdul se cerca que els estudiants assoleixin les competències següents associades a la pràctica professional en l'àmbit de la protecció de la infància i l'adolescència i l'acolliment familiar.

- 1.** Comprendre que és necessari facilitar la bona acollida dels infants i adolescents procurant-los un marc adequat de relació estable.
- 2.** Entendre que cal fer possible que les famílies es responsabilitzin dels infants utilitzant tant els seus recursos personals com els del territori.

Saber que cal treballar per a:

- 1.** Escoltar i atendre les necessitats i les demandes de les famílies acollidores respecte als infants acollits.
- 2.** Orientar les famílies acollidores amb relació als aspectes educatius.
- 3.** Ajudar les famílies acollidores a afrontar les situacions de dificultat que es produeixin amb els pares dels infants, per a trobar maneres adequades d'abordar-les.
- 4.** Dur a terme els estudis i validacions de les famílies.
- 5.** Acompanyar els infants en la integració i adaptació al nucli acollidor.

1. L'acolliment familiar

En parlar de l'acolliment familiar ens trobem davant de dos conceptes: família i acolliment. A mode d'inici convé parlar de tots dos per a entendre què es el que hi ha en joc en cadascun.

1.1. La família. Una construcció cultural. Evolució

Hi ha la tendència a pensar que el concepte de família és el mateix per a tothom i que sempre ha estat així. Ara i a tot arreu. Que és una cosa unívoca. I es tracta justament del contrari. El moment actual de canvis constants que ens toca viure fa palès que els seus efectes també els trobem en aquest àmbit.

D'altra banda, també és un concepte que varia segons les diferents cultures que coexisteixen en una mateixa època. Es tracta, doncs, d'una construcció que va prenent formes diverses per a adaptar-se a les necessitats pròpies de les diferents èpoques i cultures.

La família tradicional en la nostra societat, quan predominava la vida en el medi rural, era un concepte molt més ampli que l'actual. Incloïa els avis, com a figures d'autoritat familiar, els oncles, els padrins, els germans grans i també els cosins. Tots ells tenien funcions respecte de la criança dels infants.

En el pas cap al predomini de la vida urbana, apareix la reducció de la família a la parella parental, els progenitors. I d'una manera més recent, fins i tot a un sol membre. Per tant, la situació es torna més complexa. Menys persones han d'assumir les mateixes funcions. Els pares passen a ocupar-se tots sols de les funcions que abans corresponien a més persones.

En aquest context, la incorporació de la dona al món laboral ha propiciat, d'altra banda, l'aparició de noves figures encarregades de l'atenció dels infants: les cangurs, les escoles bressol, entre d'altres, i de nou els avis. Però ara amb una funció diferent de la de sostenir l'autoritat, pròpia d'altres èpoques. Ara aquesta funció ha passat a ser principalment cuidadora.

Les diferents formes que adopta la família en l'actualitat –monoparentals, homoparentals, reconstituïdes, etc.– i les noves formes d'accés a la paternitat i a la maternitat –amb fills naturals, adoptats, concepció per les tècniques de reproducció assistida, fills propis amb la parella actual, fills d'una parella anterior, fills anteriors de la parella actual, etc.– indiquen que ja no és possible pensar en la família com un model únic, sinó que més aviat cal parlar de famílies en plural, per a donar compte de la diversitat de formes en què es dona avui en dia.

Famílies monoparentals i acolliment

Un dels temes recurrents del cinema contemporani aborda justament la qüestió de les famílies monoparentals, una absència del pare o de la mare causada a vegades pel divorci i, en d'altres ocasions, per la mort d'algun dels progenitors. Us recomanem tres pel·lícules que, a l'hora que aborden la monoparentalitat, tracten del tema de l'acolliment, que és el que ens convoca aquesta assignatura: *Deliciosa Martha* (Sandra Nettelbeck, 2000), *El sueño de Valentín* (Alejandro Agresti, 2002) i *El niño de Marte* (Memmo Meyjes, 2007).

Escenes de *Deliciosa Martha* i *El niño de Marte*

1.2. Història de l'acolliment familiar. Els infants atesos pels altres

En primer lloc parlarem d'acollir. Segons el *Diccionario ideológico de la lengua española* de Julio Casares, *acoger* significa "Admitir uno en su casa o compañía a otras personas". També té el sentit figurat de "Proteger, amparar" i "Refugiarse, ponerse en seguridad".

Proteger, amparar són paraules que expliquen en què consisteix l'acolliment de menors: una responsabilitat i un compromís que van més enllà d'admetre algú a casa.

La història, la Bíblia, les llegendes i els mites expliquen històries de personatges que van ser acollits per altres (Moisès, Mahoma, Èdip, Zeus, Ròmul i Remus acollits per una lloba, etc.). Com dèiem abans, avui en dia la família s'estructura d'una manera diferent d'anys enrere. Tradicionalment, diverses figures havien tingut cura dels infants de la família, participaven en la seva educació i tenien uns rols definits:

- Els avis, com els que sustentaven l'autoritat familiar.
- L'hereu, com a cap de família (a Catalunya).
- Els oncles, que sovint ajudaven els pares.
- Els padrins, que també tenien una funció pròpia.
- Les dides, que alletaven els nadons.
- El servei domèstic, a qui les classes adinerades delegaven la cura, les atencions i l'educació dels fills.
- L'afillament: fills criats per altres famílies durant molt de temps, sovint força anys, a canvi d'una remuneració, o no, segons els acords.
- El que avui anomenem *xarxa social*: en l'àmbit rural, els veïns s'ocupaven dels infants quan els pares marxaven a treballar a fora durant les temporades de collita, etc.
- La beneficència: centres que atenien els infants, no necessàriament orfes. Són els orfenats que hi havia fins a mitjan segle XX, i dels quals tenim notícia, entre d'altres, per la literatura i el cinema.

Las normas de la Casa de la Sidra de Lasse Hallström (1999), *Los chicos del coro* de Christophe Barratier (2004), o qualsevol de les versions cinematogràfiques de *Jane Eyre*, obra escrita per l'escriptora britànica Charlotte Brontë l'any 1847, són algunes de les pel·lícules més conegudes que han retratat aquest món dels centres de beneficència.

Escenes de *Las normas de la Casa de la Sidra* i *Los chicos del coro*

Actualment, amb el predomini de l'àmbit urbà i l'emergència de l'estat del benestar, això canvia. És l'Estat qui passa a ocupar-se'n quan no ho poden fer els pares. Però això és històricament recent. En qualsevol cas, encara es donen els acolliments de fet: és a dir, l'acord entre dues famílies perquè l'una cuidi els fills de l'altra. I és després que queda regulat per l'Estat, si en té coneixement.

A Europa cal destacar la incidència de la Segona Guerra Mundial, amb la qual van quedar molts orfes. Va ser justament en aquest moment en què va començar a prendre rellevància l'acolliment familiar en la forma que es dona en l'actualitat, quan són els estats els que passen a fer-se càrrec d'aquests infants.

A Espanya els canvis van trigar més a produir-se. Els criteris d'atenció i protecció de la infància, el pas dels orfenats de beneficència als centres actuals de protecció (amb una atenció professional especialitzada) van tenir lloc a l'inici de l'etapa democràtica, al principi de la dècada dels anys vuitanta. A Catalunya es van iniciar amb l'Estatut autonomia i el traspàs de les competències oportunes.

En cap d'aquests casos no es produïa, o es produeix, una adopció. No canvien els cognoms. Els cognoms donen compte de "ser el fill de", de la procedència i del fet d'estar inscrit en una línia de generacions.

És en aquest context històric que avui en dia es produeix l'acolliment, en un centre residencial o en família, la pròpia o aliena. Les administracions de l'Estat competents en els temes d'infància es fan càrrec dels menors desamparats quan els seus pares no ho poden fer; així, n'assumeixen la tutela (en són els representants legals) i en deleguen la guarda a un centre, família o persona que els acull.

2. Aspectes legals

Actualment el marc legal que a Catalunya regula l'atenció i la protecció de l'infant i l'adolescent està constituït per la **Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència**. Aquesta llei, entre d'altres aspectes, regula les diferents mesures de protecció de la infància, com ara l'acolliment familiar.

Un dels aspectes que incorpora aquesta llei, a diferència de l'anterior (Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció), és l'**acolliment familiar permanent**.

D'aquesta manera, les modalitats d'acolliment, entre d'altres mesures de protecció, que es preveuen actualment són:

- **L'acolliment familiar simple** per una persona o una família que pugui suplir, temporalment, el nucli familiar natural de l'infant o de l'adolescent. És per als casos en què es preveu que el desemparament serà transitori.
- **L'acolliment familiar permanent** és per quan es preveu que el desemparament serà definitiu i no es considera adequat o no és possible l'acolliment preadoptiu.
- **L'acolliment familiar en unitat convivencial d'acció educativa**.
- **L'acolliment en un centre**.
- **L'acolliment preadoptiu**.

Les mesures d'acolliment familiar són preferents a les que comporten l'internament de l'infant o l'adolescent en un centre. De la mateixa manera que l'acolliment simple o permanent en una família extensa ho és respecte a l'acolliment en família aliena.

Quan un menor està desemparat i és separat dels seus pares, la **potestat del pare i de la mare** (dret natural d'aquests com a progenitors) queda en suspens. Com dèiem més amunt, l'administració competent n'assumeix la tutela i delega la guarda als seus cuidadors. D'aquesta manera, l'Administració, com a tutor, és el responsable del menor alhora que el seu representant legal. Per la seva part, la família acollidora n'exerceix la guarda i té l'obligació de vetllar

per ell, tenir-lo en la seva companyia, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral sota la supervisió de l'entitat competent, que li ha de proporcionar l'ajut i l'assessorament necessaris.

Com a tutor i, per tant, representant legal que és, l'Administració és qui es responsabilitza del menor. A efectes pràctics, en l'acolliment familiar és l'encarregada del següent:

- Autoritzar una intervenció quirúrgica del menor.
- Donar permisos per a tramitar els seus documents (DNI o passaport).
- Donar permisos de sortida a l'estranger.
- Donar, si s'escau, permisos per a practicar esports de risc.
- Autoritzar, si s'escau, l'ús de la seva imatge.
- Fer-se càrrec dels seus béns (herències, etc.), si s'escau, fins a la seva majoria d'edat.
- Vetllar perquè l'infant mantingui la relació amb els seus pares, si li és beneficiosa, i en unes condicions que li siguin favorables.

I respecte als pares dels infants desemparats, s'encarrega d'afavorir que rebin el suport tècnic necessari que els ajudi a modificar les condicions que han provocat el desemparament dels seus fills.

3. Els pares dels infants. Situacions que porten al desemparament

Les situacions que porten al desemparament d'un infant són sovint força complexes. En primer lloc, convé assenyalar que no es tracta d'una causa aïllada, sinó d'un conjunt de situacions. En mencionaré algunes de les més freqüents i conegudes, procurant explicar-les.

- **Les malalties mentals.** En primer lloc, cal destacar que en alguns casos aquestes poden ser diagnosticades, però no en d'altres. Això no pot fer, en qualsevol cas, que siguin ignorades. En segon lloc, pot ser que la malaltia mental sigui reconeguda pels propis pares, sovint quan es tracta de malalties que causen una incapacitació per a fer-se càrrec dels fills. En aquest cas, les mesures de protecció es poden veure com un ajut i, per tant, es poden acceptar més fàcilment. Quan els pares no reconeixen la seva malaltia, les mesures de protecció s'acostumen a veure com una injustícia i poden provocar un efecte persecutori i que comporti la seva oposició.
- **Desestructuració familiar.** Convé no confondre les ruptures de parella, amb reconciliacions posteriors o l'establiment de noves relacions sentimentals –fet d'altra banda força actual–, amb el que representa la desorganització familiar en els casos que ens ocupen. Es tracta d'una situació més radical, que fa referència més aviat a una inestabilitat d'una altra mena (emocional, afectiva, etc.), a “navegar sense rumb”, a tenir dificultats per a vincular-se amb els altres, etc. Pot delatar, doncs, la presència de certs trastorns. Es pot tractar d'una conseqüència del punt anterior.
- **Precarietat laboral i/o econòmica.** Cal diferenciar-la del fet que algú es trobi en algun moment de la seva vida amb dificultats laborals (novament ens trobem amb un fet d'actualitat). Es tracta de persones que, amb freqüència, són incapaces de mantenir una feina.
- **Consum de tòxics, delictes o altres.**

Tot plegat són signes diversos que apunten a possibles trastorns, i més si coexisteixen i són crònics. Però no necessàriament són causa, detonants, del desemparament. Allò que els fa determinants és el fet de constituir un risc per als fills. I, en els desemparaments, gairebé sempre concorren alguns d'aquests factors.

En aquest sentit, cal distingir diferents situacions que provoquen el risc:

- Una situació de dificultat important (situació de precarietat laboral i econòmica sumada a un mal estat de salut o a la manca de suport familiar i/ o social, etc.), i que pot tenir caràcter transitori. Es tracta de les situacions més factibles de recuperar.
- Una incapacitat dels pares per a fer-se càrrec dels fills.
- El lloc que els pares assignen al fill (un lloc d'abandó o objecte de maltractament), i que no sempre és el mateix per a la resta de germans. Les possibles conseqüències per als fills les podríem situar en els dos extrems d'un mateix eix. En tots dos casos es dona un maltractament, però en un cas per defecte i en l'altre per excés.
- L'abandonament, les negligències greus, la desatenció, el fet de desentendre-se'n serien diferents nivells d'una forma de tracte que comporta un menys, un dèficit, en el tracte.
- Els maltractaments: físics, psíquics o emocionals. Constituirien l'altre extrem. Hi hauria un plus, un excés, en el tracte.

4. Els infants

En primer lloc, cal explicitar que la separació dels infants dels seus pares s'ha de fer efectiva quan s'han esgotat altres possibilitats encaminades a tractar la situació. Cada cas és diferent i té les seves particularitats.

L'infant té un vincle amb els pares, excepte quan el desemparament es produeix en una etapa molt inicial de la seva vida. Els acolliments en família extensa s'acostumen a donar amb avis o oncles, fet que el facilita quan aquests són propers als pares i en coneixen la situació. Però en els altres casos, la separació també provoca uns efectes en els infants, amb els quals es troben els seus acollidors.

L'infant ha de poder elaborar aquesta separació. No es tracta només d'una separació real, física, que busca protegir-lo. Cal poder-li oferir també una separació subjectiva, és a dir, una oportunitat de trobar una nova manera de relacionar-se amb els altres, diferent de la que havia conegut fins al moment d'haver estat objecte del maltractament o de l'abandó.

En la convivència amb la família acollidora, sobretot al principi, apareixen en l'infant reaccions de malestar, reaccions que ni ell mateix pot explicar, que exterioritzen les seves vacil·lacions per haver de deixar els pares i anar a viure amb uns parents. Es pot sentir culpable i pensar que allò que va passar era per culpa seva.

Un aspecte favorable a l'acolliment, doncs, és quan es produeix un consentiment, una acceptació dels pares perquè el fill sigui acollit. Això també facilita la relació que mantindran durant l'acolliment.

Elaborar la separació comporta un respecte per part dels altres. L'infant no parla d'allò que li va passar amb facilitat, ni quan els adults que l'envolten ho volen. Necessita un temps per a poder-ho fer. El que ha de saber és que ho pot fer i que quan ho faci serà escoltat.

Un altre element a tenir en compte és la incertesa sobre el temps durant el qual viurà amb els seus parents. En realitat, la incertesa i la inestabilitat han estat aspectes que han format part de la seva vida. En aquest sentit, cal oferir-li estabilitat. Convé que sàpiga quin és el pronòstic amb relació als seus pares i

si el retorn amb ells és factible a curt termini o no. I que, mentre això no sigui possible, tindrà un lloc en la família que l'acull i uns adults que se'n faran càrrec i se'n responsabilitzaran.

4.1. La preparació de l'infant per a l'acolliment

Hi ha casos en què l'infant passa un temps vivint en un centre abans de ser acollit per uns familiars. Sovint es tracta de casos en què la separació, la retirada del menor, es fa amb caràcter d'urgència. En d'altres, perquè es desconeix si algú de la pròpia família se'n pot fer càrrec. I també hi ha casos en què inicialment no hi ha ningú que vulgui assumir aquesta responsabilitat. A continuació veurem quins aspectes cal considerar en aquests casos, tot i que amb freqüència es tracti d'acolliments que s'han produït de manera natural, sense aquesta institucionalització prèvia, perquè hi ha una demanda dels pares o perquè els familiars se n'han responsabilitzat *motu proprio*.

Durant el temps en què l'infant resta en un centre, els professionals exploren aquesta situació i, si escau, fan la proposta als familiars.

Es pot tractar de familiars que, tot i el vincle sanguini, l'infant no conegui; per tant, per a ell són uns desconeguts amb els quals es proposa que vagi a viure. Aquest és un aspecte important a tenir en compte, ja que requereix que se'l prepari per a l'acolliment.

Cal que els seus educadors al centre, com a referents més propers que té, l'informin de la decisió que s'ha pres, que li expliquin l'acolliment i li presentin els acollidors. Convé buscar-ne el consentiment a ser acollit, més enllà de quina sigui la seva edat. Cal donar aquest temps de preparació a l'infant i també als futurs acollidors, ja que no es tracta de qualsevol decisió, ni d'esperar que el vincle sanguini en garanteixi l'èxit. De fet, la manera en què comença un acolliment explica quina en pot ser la viabilitat. I cal tenir en compte que, lamentablement, aquest èxit no es dona en tots els casos.

Aquest és un moment important per als professionals que treballaran durant l'acolliment. Ja hem comentat abans que l'infant té com a referents els seus educadors del centre. Es l'hora que conegui aquests nous professionals, sovint educadors socials, i que pugui començar a establir una relació de transferència amb ells. Una transferència necessària perquè durant l'acolliment aquests puguin fer la seva tasca de suport i assessorament.

També convé conèixer altres situacions. Quan es produeix el desemparament de nadons, o el d'infants en la primera etapa de la seva infància (entre zero i tres anys habitualment), és possible que en lloc de ser acollits a centres ho siguin en famílies acollidores especialitzades. Es busca evitar la institucionalització d'infants tan petits, que podria tenir aspectes poc beneficiosos per al seu desenvolupament. Es tracta de possibilitar que aquests nadons tinguin l'afecte i l'atenció particularitzada que els pot oferir una família. Però que és

més difícil que es pugui donar en un centre, on sovint els educadors s'han de fer càrrec de diferents infants alhora, on els professionals tenen uns horaris laborals que comporten uns relleus i, per tant, les figures referencials canvien contínuament.

Són els anomenats **acolliments d'urgències i diagnòstic**. Es tracta de famílies diferents que es fan càrrec d'aquests nadons, mentre els equips tècnics fan l'estudi de la situació dels pares per determinar si poden tornar a viure amb ells o, al contrari, requereixen un recurs d'acollida, mentre no es modifiqui aquesta situació. El resultat d'aquest estudi pot ser la proposta de l'acolliment en una família extensa.

D'aquesta manera els familiars acollidors es poden trobar amb el fet que reben el nebot o nét provinent d'una altra família que l'ha cuidat durant un temps. Circumstància que presenta les seves particularitats i que comentaré més endavant.

4.2. L'acoblament

Tot seguit s'estableix un període en el qual l'infant i la família comencen a fer trobades i sortides del centre. Es tracta de propiciar un temps de coneixement mutu i de veure com s'estableixen els vincles inicials entre ells.

Aquest acoblament serà d'una manera o una altra en funció de diverses circumstàncies, com ara l'edat de l'infant, si ja hi havia hagut, o no, una relació prèvia i com s'havia donat. Es tracta també d'un temps que ha de permetre una primera renovació del consentiment inicial de l'acolliment per part de l'un i dels altres.

Amb relació als professionals, també és un temps en què els educadors del centre van deixant pas als professionals de l'acolliment com a nous referents de l'infant i la família. Aquest és el lloc per a l'educador social (i per als altres professionals de l'equip, que és multidisciplinari) en el qual, com a nou referent, farà l'acompanyament de l'infant i la família en aquest procés. I aquest és també un temps en què es fa necessària una bona coordinació entre tots.

Es tracta que durant aquest procés l'infant i els seus parents es puguin conèixer i veure com són els vincles que estableixen entre ells, però no es pot oblidar que es tracta d'una situació que no és real, que no serà l'habitual durant l'acolliment. Les trobades són lúdiques i la convivència no. I sovint és quan es produeix aquesta convivència que poden sortir els conflictes o les desavinences.

Es tracta d'un moment en què l'infant es pot fer preguntes, sobretot si no coneix gaire els seus familiars. Es pot preguntar què volen d'ell. Cal recordar que l'infant ja va ser abandonat pels seus pares i és lògic que es preguntin què passarà ara. Tot això li pot generar una inquietud lògica que es pot manifestar de diverses maneres en el comportament, sobretot quan s'inicia la convivència.

Sovint a les famílies, tant en l'acoblament com després en la convivència, els poden aparèixer dubtes, vacil·lacions, que també comporten un malestar. Igual que als seus fills, si és el cas. És un malestar que convé que el puguin tractar amb els professionals referents de l'acolliment.

En els acolliments en família extensa també hi ha la relació que els avis o oncles acollidors mantenen, o van mantenir, amb els pares dels infants. Es tracta d'un nét o nebot que, fins i tot en els casos en què no es coneixien prèviament, aquest aspecte és en joc. Es tracta del fill d'un familiar molt proper i que ocupa un lloc determinat en l'estructura familiar i en la seva subjectivitat. Bé per l'afany de fer-se càrrec del nét o del fill del germà, per a ajudar-lo, bé perquè se'n sentin, amb més o menys grau, obligats pel vincle familiar. Aquest és un aspecte que s'ha de poder dilucidar en l'estudi de la família.

Quan l'infant ha estat acollit per una família d'urgències i diagnòstic i es fa la proposta que ho sigui d'una manera més estable amb la seva família extensa es donen una sèrie d'aspectes diferencials. Es tracta d'un nadó que ha conviscut durant uns mesos amb una altra família, que l'ha atès, l'ha cuidat i amb la qual ha establert uns primers vincles afectius. Els aspectes beneficiosos que abans hem comentat es podrien girar en contra si el pas a la seva família extensa (o als propis pares quan és el cas) no es fa amb prou cura i tenint això en compte.

En aquests casos, doncs, també cal preveure que es requereix un temps perquè l'infant es pugui anar fent amb els qui seran la seva família, segurament per molts anys. Però també un temps que permeti la desvinculació amb la primera família que l'ha acollit.

Això requereix que la família extensa hagi estat informada prèviament, que conegui les funcions d'aquestes famílies d'urgències i diagnòstic i que pugui facilitar la desvinculació, tant de l'infant amb la família com d'aquesta amb l'infant.

5. Estudi de les famílies

Aquest estudi de les famílies es fa abans dels punts que s'han vist anteriorment amb relació als infants, com són la preparació d'aquests per a l'acolliment i l'acoblament posterior, quan els infants estan en un centre o en una família d'urgències i diagnòstic. Aquests passos només es donen, lògicament, si hi ha una família en disposició d'acollir-los. Si els hem explicat d'aquesta manera és per poder explicar de manera separada els aspectes diferencials propis que tenen a veure amb els diferents agents de l'acolliment.

Com s'ha comentat anteriorment, els acolliments en una família extensa es poden haver donat de manera natural per part de la família i molt abans que s'iniciés la intervenció del sistema de protecció, fins i tot l'infant pot haver viscut amb aquesta gairebé des del seu naixement. Tanmateix, també hi pot haver casos en què l'infant i la família no es coneixien malgrat el vincle familiar.

Per tant, l'estudi del cas és diferent segons el punt de partida. S'ha de tenir present que, pel que fa a la família, es tracta d'una decisió compromesa de la qual s'han de fer càrrec. Una decisió que apel·la a un desig del qual s'han de fer responsables. Abans de dur a terme un acolliment, doncs, cal que el puguin confirmar. No sempre les famílies es troben en un moment adequat per a fer-lo. I si és així, cal posar-ho de manifest i aturar-lo. No es pot donar mai per fet ni la verificació d'un desig ni el resultat d'un estudi.

Com veurem, l'estudi té un vessant clínic i un vessant social, per a fer-ne l'anàlisi i la valoració corresponents.

5.1. L'estudi previ a l'acolliment

A l'estudi previ a l'acolliment i partint de l'interès prioritari del menor, es tracta de poder fer un càlcul sobre les possibles conseqüències de l'acolliment familiar, tenint en compte les diferents variables que hi intervenen: l'infant, els pares i la seva posició respecte a aquest tema. Es tracta, doncs, de valorar la conveniència de dur-lo a terme.

El treball clínic es dirigeix a l'anàlisi i valoració de la demanda d'acolliment, particularitzat en cadascun dels subjectes involucrats. Es tracta d'establir una certa lògica particular a cada demanda; dins de la història d'aquell subjecte, fer-nos una idea de les diferents personalitats i trets de caràcter dels sol·licitants, comprovar que hi ha un desig d'acollir en tots ells, i també descartar que hi hagi signes de patologia en les diferents estructures de les seves personalitats.

Un altre aspecte, com deia més amunt, té a veure amb la història prèvia, com la subjectiven. Quina ha estat la relació d'aquests familiars directes amb els pares de l'infant, amb els quals sovint han conviscut, si més no, durant la seva infància. Quina ha estat en els diferents moments de les seves vides i quina és en l'actualitat. Es tracta de poder valorar també si els poden donar un lloc en la seva subjectivitat, i de sostenir el règim de visites amb el fill que s'hagi estipulat.

El nombre i distribució d'aquestes entrevistes és variable, depenent tant de les característiques dels subjectes entrevistats com dels dubtes i els interrogants que vagin sorgint.

En el treball social, quan una de les entrevistes es fa al domicili familiar, s'observa si la família disposa de les condicions necessàries per a acollir l'infant i dels recursos que hi ha a la zona on viuen (escoles, CAP, etc.). En aquest cas s'incideix en l'àmbit social. Es tracta de veure quina relació té la família amb l'entorn, la seva vida social, i el suport familiar i social que tenen.

Es fa un recorregut per la història familiar i laboral. En els casos en què la família té fills propis, es parla amb ells sobre les seves afeccions, els estudis i la seva opinió sobre la idea de l'acolliment.

5.2. L'estudi dels acolliments de fet

En l'estudi dels acolliments de fet, en què la convivència ja es dona des de fa temps, ens trobem davant d'una situació en la qual tant la relació entre l'infant i la família com la mateixa història de l'acollida ja estan establertes amb les seves particularitats. Es tracta d'acolliments que es van constituir temps enrere, amb el consentiment i l'acord mutu entre pares i acollidors, o d'acolliments dels quals segurament no se'n tenia coneixement i que ara es regularitzaran.

Allò de propi que apareix en aquests casos és que durant el període d'entrevistes cal procurar establir un espai d'elaboració d'allò que va motivar l'acolliment. És a dir, s'ha de saber com es va produir més enllà del que consta en l'expedient: quin va ser el moment en la història familiar en què va passar, com expliquen la relació amb els pares en aquesta història, si va ser una decisió presa per iniciativa pròpia o si va ser una demanda que els van fer, si es

van sentir pressionats, en definitiva, què va ser allò que els va impulsar a fer l'acolliment. Però, sobretot, com el van viure ells llavors, en un moment en què de vegades es prenen decisions precipitades, sense una elaboració suficient, i com el (re)signifiquen ara. És a dir, com subjectiven tot plegat. Una subjectivització que pot permetre (re)situar les coses d'una altra manera. Sobretot quan s'ha produït un deteriorament de la relació amb els pares.

Un altre aspecte a tenir en compte és el de la convivència, la relació amb l'infant acollit i les seves inquietuds sobre això. En aquests casos, l'estudi també comporta les entrevistes amb l'infant, o infants, ja que no és estrany trobar diferents germans acollits en una mateixa família. En elles es busca igualment la seva pròpia versió. Com han elaborat, o estan elaborant, la seva història i quin és el lloc que ocupen els pares en aquesta, en l'actualitat i en temps passats. També convé interessar-se per la seva versió de com va la convivència amb la família que els té acollits i en quin lloc se situen amb relació al nucli familiar.

Finalment, hi ha un altre aspecte que té a veure amb la presència dels professionals. Fins al moment de regular l'acolliment no s'havia donat, però sí que hi serà a partir d'ara. L'estudi també és un moment per a fer aquest lloc als professionals que en faran el seguiment.

5.3. La formació de les famílies

El fet de tractar-se d'acolliments que duen a terme parents pot fer pensar que aquesta formació prèvia és innecessària. En canvi, l'experiència demostra que en els acolliments es produeixen una sèrie de circumstàncies que fan pensar el contrari. Són particulars de cada cas. Però, en l'acolliment, el que hi ha en joc va més enllà de l'afecte que es doni i de les atencions que els infants requereixin.

Alguns dels aspectes que convé tenir en compte, que seran diferents segons les circumstàncies dels acolliments que els participants duen a terme i segons si aquests s'han constituït recentment o són de llarg recorregut, tenen a veure amb els punts següents:

- Donar informació a les famílies sobre què és l'acolliment familiar.
- Conèixer aspectes legals pràctics de l'acolliment.
- Quines instàncies prenen les diferents decisions.
- Conèixer les funcions dels diferents professionals implicats en l'acolliment i el sistema de protecció de la infància.
- Conèixer els efectes de les separacions de l'infant de la seva família.
- Reflexionar sobre la seva responsabilitat en l'acolliment.
- Informar sobre l'adaptació mútua de l'infant i la família acollidora en els primers temps de la convivència.
- Anticipar les dificultats i satisfaccions de l'acolliment familiar.
- Valorar la conveniència d'utilitzar els recursos de l'entorn.

- Conèixer la importància de la relació dels infants amb els seus pares.
- Possibilitar els comentaris dels participants sobre els seus casos particulars.

La metodologia i els continguts s'adapten als participants de cada curs i a les situacions pròpies del seu acolliment.

Es tracta que aquesta formació sigui un primer moment que pugui donar lloc a la seva participació en una formació de caràcter continuat o de grups de suport, dels quals parlarem en un altre apartat.

6. Consideracions entorn de l'acolliment en família extensa

L'acolliment en família extensa dels menors desemparats és per llei la primera mesura a plantejar-se quan se'n declara el desemparament i el menor és separat dels pares. Es tracta que pugui continuar vivint en el seu entorn familiar i social més proper, evitant-li la institucionalització, sempre que sigui possible. Es tracta també de la mesura més utilitzada en l'actualitat.

També sabem que el vincle biològic no és una garantia de res. No és una garantia que sostingui l'acolliment. La mateixa necessitat de protegir els infants es fa palesa, per exemple, quan els propis pares són els primers que no se n'han pogut ocupar.

Per aquest motiu esdevé necessari fer un seguiment d'aquests acolliments que doni un suport i assessorament tècnic tant a aquestes famílies acollidores com als infants que tenen acollits. Cal donar a les famílies un lloc de suport proper al qual puguin recórrer quan ho necessitin, com també donar un lloc propi a l'infant en el qual pugui ser escoltat. Es tracta que els avis o tiets acollidors es puguin fer realment càrrec dels infants en els diferents vessants en què aquests ho necessiten. Per aquest motiu també convé facilitar sovint l'accés a la xarxa social propera tant a les famílies com als infants.

El treball de seguiment també ha de permetre que els acollidors facilitin la relació dels infants amb els seus pares, cosa que no sempre passa, sobretot si la relació entre els adults presenta dificultats. Llavors esdevé necessari poder fer un treball amb els acollidors amb vista a preservar l'infant en aquests casos.

La casuística demostra què es prioritza l'opció de l'acolliment perquè l'infant mantingui la seva vinculació familiar i social. No separar-lo del seu entorn es considera una cosa favorable. I efectivament ho és. Però també apareixen altres coses que cal tenir en compte.

Aquí farem un recull d'alguns d'aquests aspectes que incideixen en els acolliments en família extensa. No es donen tots en tots els casos. També n'hi ha d'altres que no mencionarem aquí. La casuística és prou nombrosa i variada i per tenir-los en compte caldria anar cas per cas. Però sí que són aspectes que es presenten sovint.

En primer lloc, es freqüent veure situacions de precarietat en les famílies acollidores, tant pel que fa a poder sostenir l'acolliment, fer-se càrrec dels infants, com també a la precarietat econòmica. Cal afegir situacions de poc vincle social per part d'aquestes famílies, principalment si es tracta d'avis, tant amb els dispositius de la xarxa social com en la relació amb altres (familiars, amics, veïns) que els puguin donar suport.

En segon lloc, cal destacar que els acolliments en família extensa acostumen a ser sobretot per part d'avis o d'oncles. I alguns dels aspectes que presenten són diferents.

En el cas dels acolliments fets per avis, ens trobem que:

- Sovint tenen una edat avançada.
- Pot ser que els infants acollits siguin bastant petits i que estiguin acollits des dels pocs mesos de vida.
- També que aquests acolliments s'hagin produït en situacions de fet.
- Els acolliments acostumen a ser de llarga durada, amb freqüència més enllà de la majoria d'edat dels nois o noies.

Això sovint pot comportar:

- Inquietud en els avis pel que passarà quan ja no se'n puguin fer càrrec o faltin. I això passa fins i tot quan es tracta d'avis relativament joves.
- Són infants a qui els avis els estan fent de pares. Hi ha un salt generacional que no acostuma a ser fàcil ni per als uns ni per als altres (els poden anomenar *iaios* o *pares*, segons els casos).
- Hi ha el sentiment en els avis que si han de cuidar dels néts és perquè amb els fills la cosa no els va anar prou bé. Hi ha temor que es pugui repetir el mateix amb els néts. I ara es troben, a més, que ja són grans.
- La relació amb els pares dels infants: o bé acorden visites, etc. a l'esquena dels professionals o bé aquesta relació és conflictiva i difícil, o les dues coses simultàniament. En qualsevol cas, són situacions que arrosseguen molta tensió i que no afavoreixen l'infant.
- La relació que els infants mantenen amb els pares els pot provocar malestar. Els acollidors destaquen com això repercuteix en l'estabilitat i el benestar d'aquests, fet que s'aprecia en el comportament o en el rendiment escolar, etc.

- Que la relació amb els pares provoqui malestar en els infants pot procedir tant de l'actitud dels pares envers els fills, o envers els avis o tiets acollidors, com de l'actitud dels mateixos acollidors, que indueixen a aquest malestar. El més freqüent és que totes dues actituds coincideixin.
- Quan els avis tenen acollits néts adolescents, els resulta difícil fer-se càrrec d'allò que correspon a l'edat: les actituds de rebel·lia, els estudis o la inserció laboral i social. No coneixen els recursos que hi ha ni saben com actuar en aquestes situacions. En aquests casos, els adolescents necessiten l'acompanyament d'una figura referencial que sigui important per a ells per a seguir els circuits escolars o laborals. També per als casos en què es requereix un tractament psicoterapèutic, que en aquestes edats desperta tot tipus de recels, i per al qual cal un adult que els en faci veure la conveniència.

En el cas dels acolliments fets per oncles, trobem que si bé es troben en una edat en què alguns dels aspectes anteriors no es produeixen es donen altres circumstàncies. És freqüent que la relació amb els germans, pares dels infants, estigui en un conflicte que és anterior al naixement dels mateixos infants. Aquest conflicte apareix en l'acolliment i l'infant acollit queda situat entre dos fronts. Un altre aspecte a tenir en compte són els fills propis d'aquests tiets. Quan tenen edats properes a les dels infants acollits apareix una situació de rivalitat que dificulta la convivència. Això passa fins i tot en casos en què hi ha una diferència d'edat més gran.

Tant si es tracta d'acolliments amb avis com amb oncles, quan hi ha una proposta de retorn de l'infant amb els pares, hi acostuma a haver una oposició, provocada tant pel coneixement que tenen dels pares i del seu historial (i el temor que això els desperta), com per la relació conflictiva que mantenen amb ells. I també pel vincle que ha acabat establint amb els néts o nebots acollits, que els dificulta la separació. Hi pot haver una competència entre ells sobre qui se n'ha de fer càrrec.

Convé dir aquí que quan es fa una proposta de retorn, cal tenir en compte la situació dels pares, però també la del fill. I el moment adequat per a uns i altres no sempre coincideix. Cal que el moment en què es proposa el retorn també sigui l'adequat per al fill.

Aquests aspectes que s'han assenyalat aquí volen donar compte de la conveniència de dur a terme un treball important de suport i assessorament en el seguiment dels casos. I, en aquest punt, la funció de l'educador social pren rellevància dins del treball interdisciplinari que preveuen els equips tècnics. La finalitat és vetllar perquè els infants acollits en una família extensa rebin l'atenció i l'educació més adequades possible a les seves necessitats, i també que les seves famílies acollidores puguin sostenir l'acolliment.

Cal destacar també que hi ha casos en què les coses són d'una altra manera, en què la situació es podria dir que és més normalitzada i en què, per tant, no cal que aquest treball de seguiment sigui tan intens com en altres casos. En qualsevol cas, es tracta d'un aspecte que cal anar verificant periòdicament, ja que les situacions sempre són canviants, en un sentit o un altre.

7. La convivència. Treball de seguiment

En l'apartat en què parlàvem de la preparació per a l'acolliment de l'infant i de l'acoblament, hem comentat la conveniència que l'educador social referent del cas pugui establir, ja en aquest moment, una relació de transferència amb la família i amb l'infant que permeti el treball posterior que s'hauria de fer en el seguiment del cas. És a dir, de convertir-se en el seu referent tècnic.

En els casos dels acolliments de fet és en les entrevistes d'estudi i en les immediatament posteriors que cal que això es porti a terme.

En l'apartat anterior hem assenyalat algunes situacions en els acolliments que indiquen la conveniència d'aquest treball de suport tècnic a la família i a l'infant.

a) Treball tècnic de seguiment

El treball professional en el seguiment d'aquests casos s'ha d'encaminar a donar a les famílies un lloc de suport proper al qual puguin recórrer quan ho necessitin. Al mateix temps, es tracta de donar un lloc propi a l'infant on pot ser escoltat.

Es tracta de possibilitar que la família doni un marc de relació estable i positiu a l'infant i que assumeixi les seves responsabilitats socialitzadores i educatives. Per això, sovint cal orientar-la perquè trobi noves estratègies i altres maneres d'organitzar-se en l'àmbit familiar, que l'ajudin a afrontar situacions noves en l'atenció als menors.

Aquest treball es fa a partir del següent:

- Entrevistes periòdiques amb la família acollidora. Es fan a instàncies del professional referent (educador social) o del psicòleg, si és el cas, responent a les necessitats que es produeixen, o a partir de la demanda que pugui fer ella mateixa. Poden fluctuar entre una periodicitat setmanal, mensual o trimestral, segons el moment en què es trobi el cas.
- Entrevistes periòdiques amb els infants o joves. També les fa l'educador social o el psicòleg i es consideren un espai d'atenció particularitzada amb ells. La periodicitat d'aquestes entrevistes també depèn de la situació del cas i de l'edat.
- Contactes telefònics. Es produeixen igualment tant a iniciativa de la família o dels nois i noies, com del tècnic referent.

- Coordinacions amb altres professionals. Seguiment del procés dels casos mitjançant la coordinació amb els altres professionals: l'EAIA de referència dels pares, les escoles, els psicoterapeutes, els professionals de la salut, etc.
- Registres. Per a cada cas de seguiment es registren les trucades telefòniques, les entrevistes amb la família, amb l'infant i amb altres professionals, i les incidències en les trobades dels infants amb els seus pares.
- Informes. Elaboració dels informes oportuns, donant compte del treball que s'ha fet i dels diferents esdeveniments que han ocorregut en l'acolliment.
- Tràmits i gestions. Tramitació d'expedients econòmics per a ajuts, autoritzacions, permisos i altres.

b) La relació amb els pares

Hi ha casos en què és necessari fer un acompanyament a les visites que els infants fan als pares. És en aquest moment quan convé que el professional referent actuï com a mediador, o com a protector, quan és necessari.

Es tracta de facilitar i possibilitar la relació, procurant que tant les condicions de les trobades com la seva freqüència siguin el més adequades i beneficioses possible per als infants. Com hem dit anteriorment, també es tracta de preservar l'infant quan la relació entre els pares i els avis o tiets acollidors sigui conflictiva.

c) La xarxa social

Convé contribuir a ampliar la xarxa de suport social de les famílies per a disminuir el sentiment d'aïllament, que sovint es produeix, legitimant a la vegada la seva funció com a acollidors.

En aquests casos cal propiciar la coordinació d'aquesta xarxa per a fer un treball en una mateixa direcció: escola, centres oberts, psicoterapeutes, serveis d'inserció laboral, etc.

d) La formació continuada. Grups de suport

Vol tenir aquest doble vessant, de suport i formatiu.

Espai conduït per un tècnic d'acolliments, ofereix, d'una banda, un espai de trobades amb les famílies on puguin compartir les seves experiències amb d'altres que es troben en situacions semblants, però sempre diferents i, de l'altra, un espai per a parlar o informar-les de temes del seu interès relacionats amb l'acolliment.

La participació s'ofereix com un recurs voluntari i complementari, no substitutiu, del seguiment individual. Es tracta d'oferir-los uns espais continuats de paraula i diàleg al marge de les urgències quotidianes, com a suport a les seves funcions.

La consideració grupal d'aquest espai no és obstacle perquè es tingui sempre en compte el vessant subjectiu de cada participant.

Aspectes que es poden abordar, tant per a obrir un debat com a per a transmetre continguts d'interès, són: aspectes legals, recursos i informacions útils, recursos socials o ajuts econòmics, l'escola i la relació escola-família, l'educació dels infants en funció de les diferents edats, l'adolescència, el lleure, etc.

e) Els diferents finals de l'acolliment

El final de l'acolliment es pot produir, principalment, pels motius següents:

- Perquè s'assoleix la majoria d'edat.
- Perquè desapareixen les circumstàncies que havien motivat el desemparament, amb el retorn consegüent amb els pares o amb un d'ells.
- Perquè l'acolliment ha anat malament o perquè així ho manifesta la família o l'infant. En aquests casos s'ha de buscar una nova família per a ell o serà acollit en un centre.

Com es pot veure, en alguns casos el menor pot restar amb els seus acollidors més enllà dels divuit anys, si és la voluntat d'uns i altres. De vegades es poden independitzar, o tornar amb els pares, com a adults que són legalment. En els altres marxa de casa, bé per anar amb els pares, bé per fer cap a un altre recurs de protecció. En tots els casos, excepte si retornen amb els pares, es pot fer ús dels programes de suport als joves tutelats i extutelats, si es donen els requisits o les condicions oportunes.

El final de l'acolliment és un aspecte que cal preparar amb temps, excepte quan es produeix de manera sobtada. Si és en assolir la majoria d'edat, es tracta d'un moment anunciat amb antelació, de manera que es poden valorar les diferents opcions en què pensi el noi o noia. Si es tracta d'un retorn amb els pares, sovint els mateixos esdeveniments també l'anuncien, de manera que aquest es pot preparar amb els diferents implicats (pares, noi o noia, acollidors). És més difícil quan es produeix per una crisi en l'acolliment, en què sovint els fets es precipiten de tal manera que ho fan molt difícil.

8. El paper de l'educador social

Com dèiem en l'apartat 6, el vincle biològic no és una garantia que sostingui l'acolliment. Sovint és necessari un treball de suport i assessorament tècnic que el permeti. D'una banda, tenim que en el treball de seguiment s'escolta i s'assessora la família i l'infant acollit en les entrevistes. Un espai que ha de permetre que tant l'infant com els seus pares tinguin un lloc adequat en la subjectivitat de la família acollidora. I, d'altra banda, cal un acompanyament més proper, principalment dirigit a l'infant. És aquí on el paper de l'educador social adquireix una rellevància especial.

Sovint ha de poder suplir alguna cosa d'allò que és propi dels pares o de les figures adultes referents, principalment en els casos d'avis acollidors d'edats avançades. És a dir, arribar on potser ells no poden. En els casos d'oncles acollidors acostuma aparèixer més la rivalitat amb els pares, menys tolerància a la relació amb aquests, tant la d'ells com la de l'infant. Aquí la funció de l'educador consisteix més en fer de mediador d'aquesta relació.

Quan els acollidors són els avis, l'infant acostuma a tenir un lloc més fet, més consistent, en la família (es més difícil que uns avis donin per acabat un acolliment, tret de casos d'incapacitat, malalties o similars). La qual cosa no vol dir que sigui necessàriament un lloc adequat (per exemple, la frase "el nen és com el seu pare", amb tot el que això pot representar en els casos que ens ocupen, pot donar compte del lloc que li donen). Llavors cal un treball d'entrevistes per a construir-li un lloc propi i diferenciat per a ell.

També hi ha, però, l'altre vessant del treball de seguiment, com és l'acompanyament a què ens referíem més amunt. En el cas d'infants més petits, buscar recursos fora dels horaris escolars, com ara esplais, activitats esportives o de suport escolar. Es tracta que els avis s'hagin d'ocupar de les atencions dels infants però amb un suport social més ampli. Un suport social que se n'ocupi més enllà dels horaris escolars. En els casos de nois o noies més grans es tractaria del mateix, però en els espais que els són propis, com ara els recursos d'inserció laboral o de formació prelaboral. En aquest sentit, l'educador social s'encarrega no solament de la cerca dels recursos esmentats i de buscar la coordinació necessària entre aquests, sinó també d'acompanyar l'infant o jove en la seva integració. Així, té una rellevància especial l'acompanyament a espais psicoterapèutics. És freqüent que els adolescents no en vegin la necessitat i, per tant, es mostrin refractaris a participar-hi. Aquesta és una tasca que habitualment correspon fer als pares. En aquests casos correspondria als acollidors. Però si es tracta d'avis d'edats avançades els resulta més difícil. Així doncs, quan l'educador social és una figura referencial per al noi o noia pot fer ell aquesta funció.

Un exemple seria el cas d'un nen que tenia sis anys i estava acollit pels seus avis materns. La mare de l'infant, afectada per problemes de salut mental, sempre ha estat força present al domicili acollidor, causant, a èpoques, series distorsions en la dinàmica familiar. En aquella època els avis tenien una edat que s'apropava ja a setanta anys. El seu estat de salut començava a presentar les mancances pròpies de l'edat. Era un moment difícil perquè es poguessin fer càrrec d'un nét d'aquella edat. Es va considerar que l'acolliment es trobava en un moment crític. La tasca de l'educador social en aquells moments va consistir a anar construint tot un teixit social de suport als avis. Es va buscar un casal on el nen es pogués integrar amb infants de la seva edat i alhora pogués ser atès fora dels horaris escolars. També es va acompanyar els avis a inscriure'l en una activitat de piscina, activitat que era del seu interès alhora que convenient per la seva tendència a l'obesitat. A mesura que l'infant anava creixent es buscava un espai més específic de suport per als deures escolars i d'activitats lúdiques pròpies per a la seva edat. Al mateix temps, també es va fer un treball d'entrevistes amb els avis encaminat a tractar la relació amb la seva filla, mare del nen acollit, perquè la relació incidís d'una manera diferent en la convivència familiar. L'educador va fer durant tot aquest temps un treball de coordinació amb l'escola, el casal, l'aula de suport per als deures escolars, etc.

Actualment el nen, que aviat farà dotze anys, continua vivint amb els seus avis i el proper curs iniciarà l'educació secundària. La xarxa de suport social que s'ha anat construint està permetent, en aquest cas, que aquests avis es puguin continuar fent càrrec del seu nét i que aquest pugui circular per espais que el vinculen socialment.

En els casos en què els acollidors són oncles, les situacions acostumen a ser diferents. El lloc on està l'infant acollit no sempre és tan sòlid i es dona més que els infants hagin d'anar a una altra família o a un altre recurs. Els oncles són més joves, però sovint tenen fills propis en edat de ser encara atesos pels pares. És freqüent, doncs, veure oncles que s'han de fer càrrec dels seus fills i a més, d'un dia per altre, d'un o més nebots.

Un exemple seria el d'una adolescent acollida pels seus oncles paterns. Aquests són força més joves que el pare de la noia i tenen dos fills més petits. Per tant, no tenen experiència en l'educació d'adolescents. S'afegeix que es tracta d'una família immigrant, procedent d'un país que pertany a una cultura diferent de la nostra i que tots dos oncles han de treballar moltes hores. La relació amb el pare de la noia es dona de manera que es mantenen les formes tot i que esdevé tensa en determinats moments. La noia, que abans de ser acollida amb prou feines coneixia els qui ara són els seus acollidors, se sent incòmoda en la convivència, principalment en els seus inicis. Alhora busca fer-s'hi un lloc. Col·labora en les tasques domèstiques i quan els horaris escolars li ho permeten també s'ocupa dels seus cosins petits. De totes maneres, després d'un primer

temps de convivència, el malestar en la noia per no poder viure amb el seu pare es va manifestant cada cop amb més intensitat i apareixen dificultats en la relació.

L'estratègia del cas consisteix en un treball intens i acurat per part de l'educador social en possibilitar que la noia pugui formular una demanda per a tractar el seu malestar. Al mateix temps, es busquen recursos de lleure que li permetin una relació amb d'altres nois i noies de la seva edat i descarregar-la d'una part de la responsabilitat que havia anat assumint amb relació als seus cosins més petits. També es fa una tasca amb relació a la seva formació prelaboral, ja que, tot i que per l'edat ja podria treballar, la situació de crisi actual ho dificulta, sobretot sense una formació específica. A més, es tracta de procurar ocupar més hores en assumptes propis i no tantes en les atencions als cosins. El treball en aquest cas es troba actualment en aquest punt i està encaminat no solament a allò actual sinó també a les expectatives de futur de la noia i la seva independització quan arribi a l'edat adulta.

Resum

En aquest mòdul s'ha parlat del que representa l'acolliment d'infants en família extensa. El fet que en aquests casos hi hagi uns vincles sanguinis sembla que faciliti les coses. Hem vist, però, que aquest vincle no és cap garantia de responsabilitat ni d'afecte envers els infants (els pares són els primers que se n'han desentès) i que aquests acolliments estan emmarcats en la història de les relacions que es donen en cada família.

L'acolliment familiar procura la protecció dels infants desemparats i els dota d'un lloc estable que els ofereixi una nova oportunitat de vincular-se als altres, diferent de la que el destí semblava haver-los reservat.

Justament perquè això sigui possible convé un treball professional que hi posi límits (no tothom està sempre en condicions de fer un acolliment), que ho acoti. El treball de suport i assessorament ha de permetre que també l'entorn social faci les seves funcions en l'acolliment familiar.

Bibliografia

La bibliografia que aquí se cita recull algunes de les obres que han contribuït a construir el discurs que s'ha exposat al llarg d'aquest mòdul. En realitat, forma part del bagatge de l'autor que, juntament amb la seva llarga experiència en l'àmbit dels acolliments familiars, ha permès descriure aquesta realitat professional, sense que necessàriament se citin expressament totes les obres al llarg del text. Aquí les recollim per suggerir algunes lectures que permeten pensar sobre la qüestió a la qual ens convoca aquesta assignatura.

Amorós, P. i Palacios, J. (2004). *Acogimiento familiar*. Madrid: Alianza Editorial.

Diversos autors (2004). Monogràfic: Salut mental i educació social. *Revista d'Intervenció Soci-educativa. Revista Educació Social*, 26. Barcelona: Fundació Pere Tarrés.

Bauman, Z. (2007). *Els reptes de l'educació en la modernitat líquida*. Barcelona: Arcàdia.

Del Valle, J. F., López, M., Montserrat Boada, C., i Bravo, A. (2008). El acogimiento familiar en España. Una evaluación de resultados. *Observatorio de la Infancia*, 6. Madrid: Gobierno de España, Ministerio de Educación, Política social y Deporte.

Lacan, J. (1997). *La família*. Buenos Aires / Barcelona: Argonauta.

Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció.

Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

Montserrat, C. (2007). *Infants i adolescents acollits pels seus familiars: què en sabem, què coneixem?* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció Social i Ciutadania.

Síndic. El defensor de les persones. (2007). Informe al Parlament [publicació en línia]. Síndic. [Data de consulta: 8 de febrer de 2012].

<<http://www.sindic.cat/site/unitFiles/2284/Informe%20al%20Parlament%202007.pdf>>

Síndic. El defensor de les persones. (2009). *La protecció a la infància en situació d'alt risc social a Catalunya*. Informe extraordinari [publicació en línia]. Síndic. [Data de consulta: 8 de febrer de 2012].

<<http://www.sindic.cat/site/unitFiles/2478/Informe%20Protecci%C3%B3%20Inf%C3%A0ncia.pdf>>

Síndic. El defensor de les persones. (2011). *Informe sobre els drets de l'infant*. Informe al Parlament [publicació en línia]. Síndic. [Data de consulta: 8 de febrer de 2012].

<<http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3032/Informe%20sobre%20els%20drets%20infant%202011.pdf>>

Stevens, A. (2001). Nuevos síntomas en la adolescencia. Conferència dictada en la EOL-Rosario el 13-03-01. Traducció simultània de Marcela Errecondo, transcripció de María Eugenia Chaudesaygues. Versió autoritzada però no revisada per l'autor. Publicada a *Revista Lazos*, 4 [publicació en línia]: EOL. [Data de consulta: 8 de febrer de 2012]. <http://www.unl.edu.ar/eol/art_4.htm>

Ubieto, José R. (2009). *El trabajo en red. Usos posibles en educación, salud mental y servicios sociales*. Barcelona: Gedisa.

